

ЗВО «УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»

Факультет суспільних і прикладних наук

Кафедра перекладу та філології

**КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ
СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Галузь знань
Спеціальність
Освітній рівень
Освітня програма

**03 «Гуманітарні науки»
035 «Філологія»
перший (бакалаврський)
Англійська мова (переклад)**

Вид дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

**обов'язкова
українська**

**Івано-Франківськ
ЗВО «Університет Короля Данила»
2022/2023**

ЗАТВЕРДЖЕНО на засіданні кафедри перекладу та філології
Протокол № 1 від 01 вересня 2022 р.

Розробник:

Надурак Віталій Вікторович – доктор філософських наук, професор

Контактний телефон викладача	+38(097)788-45-35
e-mail	vitalii.nadurak@ukd.edu.ua
Номер аудиторії чи кафедри	3 поверх, 303а кабінет
Посилання на сайт	https://ukd.edu.ua

**Лист оновлення та перезатвердження силабуса
навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника силабуса НД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри	Підпис гаранта освітньої програми
2022–2023	01.09.2022 р.	1		

ВСТУП

20 жовтня 2020 року. Експерти світового економічного форуму в Давосі опублікували звіт про дослідження, яке мало на меті проаналізувати очікувані зміни на ринку праці, що відбудуться у світі протягом наступних п'яти років. Зокрема, був укладений прогнозований список найбільш необхідних умінь, що їх працедавці хотіли б бачити у своїх працівників станом на 2025 рік. Критичне мислення в цьому списку посідає четверту позицію.

Отже, засвоєння знань, умінь і навичок у сфері критичного мислення є не тільки запорукою формування раціонально мислячої особистості, яка веде осмислене життя, але й необхідною умовою успішної конкуренції на ринку праці в найближчому майбутньому.

Критичне мислення – це навичка, що передбачає вміння аналізувати процес мислення на предмет його відповідності критеріям раціональності. Тому навчальна дисципліна «Критичне мислення» не спрямована на формування вміння критикувати інших (саме таке, помилкове, її сприйняття нерідко зустрічається серед широкого загалу). Її метою є формування навичок раціонального, тобто правильного мислення, а слово «критичне» вказує насамперед на прискіпливий підхід до власного мислення з метою зробити його якомога якіснішим.

Критичне мислення як навчальна дисципліна представлена в багатьох навчальних закладах США, Великобританії, Канади й інших країн світу. Розділи з критичного мислення часто включені в цих країнах у тести для вступників до аспірантури й магістратури. Нерідко на співбесідах роботодавці перевіряють потенційних працівників з допомогою каліфорнійського тесту на критичне мислення (California Critical Thinking Test) чи тесту на критичне мислення Корнела (Cornell Critical Thinking Test).

Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні в студента вміння аналізувати процес мислення на предмет його відповідності критеріям раціональності.

Завдання курсу:

- розвинути навичку прискіпливо (критично) ставитися до власного мислення;
- навчитись основних принципів і правил правильного мислення;
- навчитися виявляти типові помилки мислення й уникати їх.

У результаті засвоєння навчальної дисципліни студент **знатиме:**

- основні принципи функціонування людського інтелекту;
- наявні когнітивні упередження й умітиме їх долати
- основні методи наукового дослідження і як правильно їх використовувати в буденному житті;

умітиме

- виявляти логічні помилки в міркуваннях;
- використовувати базові знання статистики й теорії ймовірностей у щоденній практиці мислення;
- демонструвати здатність використовувати здобуті знання у процесі прийняття рішень.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс	2
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	3
Аудиторні навчальні заняття	лекції (16 годин)
	семінари (14 годин)
Самостійна робота	60 год.
Форма підсумкового контролю	залік

Професійні компетентності, яких набувають студенти внаслідок вивчення навчальної дисципліни «Критичне мислення» згідно зі Стандартом вищої освіти України за спеціальністю 035 «Філологія» галузі знань 03 «Гуманітарні науки» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ступеня вищої освіти «Бакалавр», затвердженим наказом МОН України № 869 від 20.06.2019 року

Код компетентності	Назва компетентності	Результати навчання
ЗК 4.	Здатність бути критичним і самокритичним.	<p>ПРН 2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.</p> <p>ПРН 3. Організовувати процес свого навчання й самоосвіти.</p> <p>ПРН 5. Співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо.</p>

ПОЛІТИКА КУРСУ

Відвідини лекційних занять є важливою частиною вивчення курсу критичного мислення. Хоча ці заняття проводяться в діалогічній формі, оцінки за них, як правило, не виставляються. В окремих випадках, якщо активність студента на лекції була особливо високою і якісною, то за неї може бути виставлена оцінка на практичному занятті, тема якого відповідає темі лекції.

Відвідування практичних занять курсу є обов'язковим. Усі пропущені заняття повинні відпрацюватися впродовж двох наступних тижнів після пропуску, або після того, як студент повернувся до навчання. Відпрацювання відбувається у вигляді

експрес-опитування, під час якого викладач з'ясовує, чи оволодів студент відповідною темою. Графік відпрацювань викладач повідомляє додатково й розміщує на сторінці курсу в системі дистанційного навчання (СДО) УКД.

Упродовж вивчення курсу студент повинен пройти кілька тестувань у системі дистанційного навчання. Аналогічно до практичних занять тести оцінюються за 5-бальною шкалою. Підсумковий контроль знань також проводиться у вигляді тесту в системі дистанційного навчання.

Будь-які прояви академічної недоброчесності врегульовуються відповідно до чинних в університеті правил і положень. Усі студенти під час занять мають поводитися відповідно до етичних норм, що діють у ЗВО «Університет Короля Данила».

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Вивчення навчальної дисципліни передбачає застосування різноманітних методів навчання.

Під час лекції викладач постійно ставить проблемні запитання з метою стимулювання кращого засвоєння студентами теоретичного матеріалу. Характерна особливість лекцій з критичного мислення – їхній діалогічний характер. Саме тому студенти є активними учасниками освітнього процесу, а не пасивними слухачами.

Одним із загальноприйнятих завдань практичних занять вважається перевірка рівня засвоєння студентами теоретичного матеріалу. Для цього використовуються традиційні методи опитування. Проте головна мета цих занять – формувати навичку мислити критично. Власне цьому присвячено більшу частину практичних занять. Для реалізації зазначеної мети викладач проситиме студентів розв'язати відповідні завдання.

Одним із найбільш поширених є розбір кейсів, під час яких здобувач повинен продемонструвати вміння виявляти ту чи іншу помилку мислення й пояснювати її походження. Для розв'язку окремих кейсів застосовують метод роботи в малих групах і метод мозкового штурму.

Особливим завданням при підготовці до практичних занять є ведення щоденника, в якому студент у проміжках між заняттями фіксує, коли й за яких обставин з ним трапився один із ефектів мислення (наприклад, евристика, когнітивне упередження, логічна помилка тощо). Кожен з ефектів мислення розглядається на наступному практичному занятті, обговорюється з викладачем і наводиться як приклад при засвоєнні відповідного теоретичного матеріалу. Такий метод особливо ефективний, оскільки вимагає від студента проектувати на себе здобуті на заняттях знання про людське мислення. Це насамперед сприяє формуванню критичного мислення як навички, а не тільки набору теоретичних знань.

Поточні й підсумкове тестування, які проходить студент, ґрунтуються на тих питаннях, які виносилися на лекційні та семінарські заняття.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточне й підсумкове оцінювання здобувачів відбувається на підставі чинного в Університеті Короля Данила [«Положення про систему поточного і підсумкового контролю, оцінювання знань та визначення рейтингу здобувачів»](#).

Оцінювання на практичних заняттях хоча й ураховує знання теоретичного матеріалу, проте їх не достатньо для того, щоб отримати оцінку вище «задовільно» (3 бали). Навчальна дисципліна спрямована насамперед на формування *навички мислити критично*. Навичка ж передбачає вміння використовувати отримані знання на практиці. Тому для того, щоб отримати оцінку «добре» (4 бали) і «відмінно» (5 балів), потрібно продемонструвати здатність розв'язувати різноманітні практичні завдання, які пропонуватиме викладач.

Шкала оцінювання знань за ЄКТС

Оцінка за національною шкалою / National grade	Рівень досягнень, % / Marks, %
Національна диференційована шкала	
Відмінно / Excellent	90–100 балів
Добре / Good	76–89 балів
Задовільно / Satisfactory	60–75 балів
Незадовільно / Fail	0–59 балів
Національна недиференційована шкала	
Зараховано / Passed	60–100 балів
Не зараховано / Fail	0–59 балів
Шкала ECTS	
A	90–100 балів
B	83–89 балів
C	76–82 бали
D	68–75 балів
E	60–67 балів
FX	35–59 балів
F	0–34 бали

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Критичне мислення»

Тема 1. «Сам собі шахрай»

1. Помилки у сприйнятті реальності (розпізнавання патернів, парейдолія, ілюзії кластеризації, гіперактивність у пошуках суб'єкта).
2. Помилки пам'яті.

Тема 2. «Евристики та когнітивні упередження»

1. Система 1 та Система. Когнітивна легкість. Ефект знайомства.
2. Евристики.
  - 2.1. Евристика доступності.
  - 2.2. Евристика репрезентативності.
  - 2.3. Евристика афекту. Раціоналізація.
3. Когнітивні упередження.
  - 3.1. Ефект ореолу.
  - 3.2. Упередження підтвердження.

- 3.3. Упередження самолюбства. Фундаментальна помилка атрибуції. Стратегії захисту власного «я».
- 3.4. Упередження оптиміста. Упередження песиміста.
- 3.5. Помилка планування.
- 3.6. Приймати бажане за дійсне.
- 3.7. Ретроспективний детермінізм.

Тема 3. Як мислять вчені. У пошуках причин

1. Мислення як перевірка гіпотез.
  - 1.1. Тестування гіпотези.
  - 1.2. Критерії хорошої гіпотези.
  - 1.3. Екстравагантна гіпотеза.
  - 1.4. Бритва (лезо) Оккама.
2. Що таке причина?
  - 2.1. Помилка «після цього, отже, з причини цього» і «єдиної причини».
  - 2.2. Методи пошуку причинних зв'язків.
  - 2.3. Кореляція та причинний зв'язок.

Тема 4. «Міркування. Індукція та її помилки»

1. Загальна характеристика міркувань та їх види.
  - 1.1. Дедуктивні міркування.
  - 1.2. Індуктивні міркування.
  - 1.3. Помилка ділення і складання.
  - 1.4. Аналогія. Фальшива аналогія.
2. Поспішне узагальнення та його різновиди.
  - 2.1. Упереджений приклад.
  - 2.2. «Збирання вишень» (Cherry picking).
  - 2.3. Помилка анекдотичного випадку.
  - 2.4. Як уникнути поспішного узагальнення.
  - 2.5. Ефект фокусування.

Тема 5. «Як знання статистики та теорії ймовірностей допомагає правильно мислити»

1. Статистика.
  - 1.1. «Закон малих чисел».
  - 1.2. Прагнення знайти причини статистично нормальним подіям.
  - 1.3. Генеральна сукупність і вибірка. Межа похибки й довірчий інтервал.
  - 1.4. Абсолютна та відносна кількість.
2. Теорія ймовірностей.
  - 2.1. Простір можливих подій.
  - 2.2. Помилка гравця.
  - 2.3. Нормальний розподіл.
  - 2.4. Регресія до середнього.
  - 2.5. Неймовірні збіги.
  - 2.6. Евристика доступності.
  - 2.7. Нехтування ймовірністю.

- 2.8. Априорна ймовірність та евристика репрезентативності.
- 2.8. Помилка кон'юнкції.
- 2.9. Розуміння везіння.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ
навчальної дисципліни «Критичне мислення»
для підготовки до підсумкового контролю

1. Помилки у сприйнятті реальності (розпізнавання паттернів, парейдолія, ілюзії кластеризації, гіперактивність у пошуках суб'єкта).
2. Помилки пам'яті.
3. Система 1 та Система. Когнітивна легкість. Ефект знайомства.
4. Евристики.
5. Евристика доступності.
6. Евристика репрезентативності.
7. Евристика афекту. Раціоналізація.
8. Когнітивні упередження.
9. Ефект ореолу.
10. Упередження підтвердження.
11. Упередження самолюбства. Фундаментальна помилка атрибуції. Стратегії захисту власного «я».
12. Упередження оптиміста. Упередження песиміста.
13. Помилка планування.
14. Приймати бажане за дійсне.
15. Ретроспективний детермінізм.
16. Мислення як перевірка гіпотез.
17. Тестування гіпотези.
18. Критерії хорошої гіпотези.
19. Екстравагантна гіпотеза.
20. Бритва (лезо) Оккама.
21. Що таке причина?
22. Помилка «після цього, отже, з причини цього» і «єдиної причини».
23. Методи пошуку причинних зв'язків.
24. Кореляція та причинний зв'язок.
25. Загальна характеристика міркувань і їх види.
26. Дедуктивні міркування.
27. Індуктивні міркування.
28. Помилка ділення і складання.
29. Аналогія. Фальшива аналогія.
30. Поспішне узагальнення і його різновиди.
31. Упереджений приклад.
32. «Збирання вишень» (Cherry picking).
33. Помилка анекдотичного випадку.
34. Як уникнути поспішного узагальнення.
35. Ефект фокусування.
36. «Закон малих чисел».

37. Прагнення знайти причини статистично нормальним подіям.
38. Генеральна сукупність і вибірка.
39. Абсолютна та відносна кількість.
40. Простір можливих подій.
41. Помилка гравця.
42. Нормальний розподіл.
43. Регресія до середнього.
44. Наймовірні збіги.
45. Евристика доступності.
46. Нехтування ймовірністю.
47. Апріорна ймовірність та евристика репрезентативності.
48. Помилка кон'юнкції.
49. Розуміння везіння.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Матеріали курсу дистанційного навчання : система дистанційної освіти ЗВО «Університет Короля Данила». URL : <https://online.ukd.edu.ua/course/view.php?id=3763> (дата звернення : 23.08.2022).
2. Війна та оптимізм. URL : <https://nv.ua/ukr/opinion/viyna-v-ukrajini-chi-vartogovoriti-pravdu-pro-te-shcho-vidbuvayetsya-na-fronti-novini-ukrajini-50251098.html> (дата звернення : 23.08.2022).
3. Вони вкрали наше майбутнє. Моєму обуренню немає меж. URL : <https://nv.ua/ukr/opinion/facebook-ta-twitter-chomu-negativni-novini-otrimuyut-bilshiy-rozgos-ostanni-novini-50142423.html> (дата звернення : 23.08.2022).
4. Гра в рулетку на дорозі. Як уникнути ДТП – науковий підхід. URL : <https://nv.ua/ukr/opinion/pdr-yak-uniknuti-avariji-na-dorogah-novini-ukrajini-50184821.html> (дата звернення : 23.08.2022).
5. Коронавірус та теорії змови. Чому деякі люди не вірять в пандемію. URL : <https://nv.ua/ukr/opinion/koronavirus-v-ukrajini-chomu-lyudi-viryat-v-teoriji-zmovi-novini-ukrajini-50128310.html> (дата звернення : 23.08.2022).
6. Критичне мислення. Помилка планування. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=iiqwk2 UE0&t=1s> (дата звернення : 23.08.2022).
7. Критичне мислення. Упередження підтвердження. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=OZJOzJ6rmQY&t=3s> (дата звернення : 23.08.2022).
8. Помилка планування. Чим корисний песимізм. URL : <https://nv.ua/ukr/opinion/planuvannya-chim-korisniy-pesimizm-ta-koli-zavazhaye-optimizm-psihologiya-50151276.html> (дата звернення : 23.08.2022).
9. Чи вірять росіяни у власну брехню. URL : <https://nv.ua/ukr/opinion/rosiyska-propaganda-chomu-rosiyani-viryat-svojim-feykam-pro-ukrajinu-ostanni-novini-50268360.html> (дата звернення : 23.08.2022).
10. Чому трапляються дива. URL : <https://nv.ua/ukr/opinion/chudesya-yak-vcheni-poyasnyuyut-chudesya-ostanni-novini-50201658.html> (дата звернення : 23.08.2022).

Корисні лінки:

11. Інтелектоманія (подкаст, у якому можна послухати роботи, згадані в попередніх пунктах). URL : <https://anchor.fm/vitaliy-nadurak> (дата звернення : 27.02.2023).

12. Помилка планування. Як правильно будувати плани (відеоподкаст, у якому розповідається про «помилку планування», що розглядатиметься в темі «Евристики та когнітивні упередження»). URL : <https://www.youtube.com/watch?v=iiqwk2 UE0&t=1s> (дата звернення : 27.02.2023).
13. Критичне мислення: що насправді стоїть за прокляттям п'ятниці 13-го? (відеоподкаст, у якому розповідається про так зване «упередження підтвердження», що розглядатиметься в темі «Евристики та когнітивні упередження»). URL : <https://www.youtube.com/watch?v=OZJOzJ6rmQY&t=3s> (дата звернення : 27.02.2023).
14. Нічна вахта (Що таке «критичне мислення», і чому його необхідно розвивати кожному і кожній?). URL : http://www.nrcu.gov.ua/schedule/play-archive.html?periodItemID=2661227&fbclid=IwAR0mos5qEILiVW4qRk0XeiDc330Oe-R4yTDOy21cg3MM_LQj_isI1MwFVMc (дата звернення : 27.02.2023).